

ISTORIOGRAFIE

Texte și documente inedite Istoria muzicii în autobiografii (IX)

Viorel Cosma

Fondul Maria Chefaliady

II

(continuare din Revista Muzica nr. 3 / 2016)

Revin la subiect...

Noi, profesoarele de pian, suntem privite cu desconsiderație de persoanele care totuși recurg la tine, profesoară! Nu-și pun cea mai elementară întrebare: Cum, cât timp și cu ce a învățat ea „străinul” să-ți dea Diploma de artist și maestru. Nu au cel puțin inteligența interesului, dacă nu a bună cuviințe, să se gândească că tu, profesoara urzită să desfunzi creierul întunecat și îmbâcsit al odraslelor lor de „vocabularul saloanelor” și să le deslegi mâinile înțepenite în ținerea unui roman de aventură... ți se cuvine ție prioritatea cinstei celei mai cuviincioase înaintea oricărei profesii de altă categorie. Și aceasta pentru că o dă Artei, și cum arta e cea mai înaltă dintre profesii, Ei i se cuvine prinósul cultului. Și astfel, lumina ei să răsfânge asupra Apostolilor care o formează clasa Maeștrilor sau Luminătorii Generațiilor!

În străinătate, o profesoară de pian se bucură de multă stimă și respect. Străinii sunt mândri când ea le întinde mâna. Pe când la noi (citiți mai departe cele ce urmează) în cele mai multe familii, exceptând pe-acele unde am fost onorată și invitată la seratele muzicale, am cules triste amintiri, observând din partea lor același nivel de considerație pentru profesoarele de pian cum de-o pildă pentru guvernante sau bone.

Dacă ai nenorocirea să fii invitată la masa unui „High-Life” parvenit, habar n-ai ce te-așteaptă și te trezești la coada

mesei, lângă bonă. Aceasta mi s-a întâmplat mie la o familie, „semi High-life”, bine situată materialmente. După ce toți ai casei s-au împărțit din bucate s-au gândit și la mine și la biata bonă. Cum ne-am sculat de la masă am pretextat o mare durere de cap. Am cerut să mi se aducă o trăsură și am plecat, lăsându-i să comenteze necuviința mea față de mojicia lor. Afrontul mi l-au făcut, dar asta nu i-a împiedicat de a-mi aduce elogii talentului meu de artistă și maestră. Culmea ironiei ilustrată!

Expunerea de față e dureros de tristă, dar faptele sunt autentice. Așa sunt unii, te invită, și la urmă te ignorează, totuși te întreabă: ce ai de te-ai schimbat..... au pus punctul pe l.

Dacă s-ar înființa școli pentru a scoate profesoare iscusite cari să predea lecții de menținerea frumuseții obrazului (!) împiedicând zbârciturile timpurii să se arate vreodată, într-un cuvânt, de a face din tine, biata muritoare o zeiță a frumuseții, în veci nepieritoare, îmi închipui că numita profesoară ar fi primită în triumf de stăpâna palatului unde s-ar prezenta. I-ar ieși la scară întru întâmpinare pentru a-i face o primire frumoasă „Aceleia” care i-ar lumina obrazul!?... Ar avea eleve cât n-ar putea lua.

Nu pun la îndoială blândețea cu care i-ar vorbi să nu-i zgârii auzul absolut fin (?) ca și cel al doamnelor pentru care scriu aceste pagini.

Dar ce leafă de ministru i s-ar oferi!... Deh! E mare artă să dai lumină obrazului unei cuconițe !?... Pe cât timp, profesoara de pian !quelle ignoble mission! n'est pas, mes dames?

Așa stând lucrurile în adevărata lumină a cuvântului cinstitelor cuconițe, ne faceți o primire umiltoare pentru demnitatea noastră și a prestigiului artei. NU loviți moralmente și materialmente cu onorariul de 25 sau 30 de lei pe lună, simbria unei japănese sau bucătărese de mâna a doua. Cui? Nouă! Menite să vă luminăm odraslele! Dar primirea ce ne faceți, că de la scară ne iau florii de indignare când știm ce logos trebuie să vă ținem pentru a obține grația D-vs!? De a vă inspira cel puțin încrederea ce-ți binevoi acorda unei susnumite japănese cu mai multă șansă de favoare din partea dumneavoastră.

Expun adevărul în întregul său, căci întunecoasa filieră prin care am trecut depănând firul carierei de profesorat, interval de 21 de ani, am întâmpinat și întâmpin și astăzi multe și grele neajunsuri de la cine nu se cuvine.

Trec valuri în lume care se uită, acestea nu le pot uita....

Negreala lor cătrănită venind puhoi mi-a perforat sufletul cu tot ce aveam în el mai înălțător. Ar dori să revie la frumoasele păreri din trecut asupra întregii omeniri, dacă, din întâmplare, un „val” lîmpede va trece peste el să-i spele rănile, să i le cicatrizeze ca să și poată urma înainte calea bunelor sentimente ce simte că respiră încă, dar nu se poate trezi din amețeala în care a căzut, ori încotro i s-a arătat o „vedenie” de om.

Dau mai la vale fragmente din dialogurile cu mult haz asupra lecțiilor și a primirei mele de către stăpâna și servitoarele. Cele petrecute și descrise aici pot servi ca subiect nostim de teatru, fiind interesante din punctul de vedere că-s autentice.

În toată viața mea mi-a plăcut să mă îmbrac modest și curat, c-o mică nuanță de cochetărie. Se vede însă, că acest fapt n-a avut adevăratul răsunet în sufletul unora din doamnele noastre, care leagă valoarea unei profesoare de șicul ” cum e îmbrăcată, cu ce-i îmbrăcată și de mai are un stoc de haine în garderoba de-acasă. Minunată mentalitate, n-am ce spune! Unele din actulele profesoare cu faima de eminente, datoresc acest orb noroc absolut modului lor de trai senioral pe un picior de lux.

În țara noastră, așa cum se petrec faptele în toate desfășurările vieții noastre, putem afirma cu precizie că, noi oamenii numai de lux venim pe lume și de-a încurca în treburi unii pe alții, căci în definitiv, nimic de seamă de mintea noastră, când dintr-o parte ne avântăm spre sublim, când în alta cădem în infernul cel mai grozav de sălbăticie și cinism. Luxul destrăbălat și risipa de bani fără rost ne caracterizează în cel mai neînsemnat gest al nostru.

Să revin la subiectul povestirii mele...

Mă prezint la palatul d-nei X. Sun, apare servitoarea. Întreb dacă doamna este acasă. Mă măsoară cu privirea-i de slugă ordinară, mă întreabă cine sunt și ce vreau. După slugă, mi-am format numaidecât și manechinul stăpânei.

De sus s- aude o voce de parvenită, - Cine-i, Suzeto? Pe servitoare o chema Suzana. Servitoarea îi răspunde, cam pe același ison: "Madmoazăla dă pian" ! Doamna îi dă replică - să vie sus!..... Trec scările gândindu-mă la ce fel de neam o mai fi și ăsta! Dau, în fine, ochii cu „dumneaei”. Mă primește în vestibulul destinat, se vede, numai profesoarelor, guvernantelor și bonelor. Doamna s-așează pe canapea, mie îmi arată un scaun mai aproape de scară..... Începe în fine obișnuitele cercetări: că de unde sunt, unde am studiat, ce lecții am și de

știu să predau. Am răspuns la toate după cuviință. Mai lipsea să mă întrebe de actul de naștere și să-mi ia semnalmentele ca la poliție (!)

În acest interval, doamna strigă cu-n glas mângâios - duduie! Apare și duduia în cadrul ușei, cu oare-care ifos, ca una care este bogată și la dumneai acasă.

Mândră de sărită-i prostia, își înclină puțin capul, cu un imperceptibil „bonjour”! Doar o profesoară nu face parte din „high-life” - „maman” îi spune pe franțuzește- „c'est la demoiselle qui t'enseignera le piano”. Capul duduiei se înclină a doua oară cu aceeași mișcare automată. Se adresează numai mamei ei, tot pe franțuzește: „qu'elle nous joue un morceau pour voir ce qu'elle peut m'enseigner!” Mă prefac că nu înțeleg și întreb pe fericita mamă - ce dorește duduia? Cuconița încredințată, ca și duduia, că nu știu franțuzește îmi face invitația pe românește: tip de inteligență și cultură !!!?.....

În acele câteva clipe am înțeles că în acea casă pustie, fata dictează.

Au crezut că mă vând, dar nu le-a fost după voință până la urmă. După ce-am executat o bucată m-au onorat cu-n „bine cânti”, dar bucată asta o cântă și duduia. N'est pas que tu joues aussi? Oui, maman, ma c'est n'est pas grande chose.

Văzând că țineau cu orice preț să-mi arate că știu franțuzește, parcă simțeam și o plăcere să mă umilească, eu indignată de această statuie a „Prostiei” sculptată în lut ce-o aveam în fața mea, am dat frâu limbei într-o franțuzească mai elegantă, dar cu-n „tic” de ironie în voce: si ce n'est pas grande chose, mademoiselle, je vous jouerais encore un morceau si vous daignez m'ecouter! Oui, cela me fait plaisir! Mais vous parlez le français et vous n'avez pas dit! Mais cela ne valait pas la peine de vous dire puisque vous ne m'avez pas demandé si je parle oui ou non. - Cu alte cuvinte le-a căzut cam greu această descoperire senzațională, căci în loc să ma vândă, le-am vândut eu pe ele.

Cred că multă vreme o fi ținut minte lecția de franceză a profesoarei de pian!

După această scenă hazlie, urmează „târgul”! Care e prețul dumitale pentru lecții? 56 franci pe lună sau 6 franci ora, răspund eu.

Vai, dar ce scump ceri dumneata! Sunt profesoare cu diplomă din Paris (!) cu alte cuvinte, numele orașului o ridică pe profesoară în ochii amfitrioanelor mele. Orientare sigură fără busolă!!!!

Eu, care n-am fost decât la Viena și de-aici îndărăt în țara mea, nu le-am putut „minuna” ca cele de la Paris. Nu se poate o mai perfectă armonie de apreciere și comparație!

De-aici am dedus că din cauza onorariului nu le-a plăcut orașul unde mi-am făcut studiile. Se poate, le-am răspuns eu, dar am prețul meu stabilit. Încheind astfel discuția, am plecat.

Cu această ocazie mi s-a deschide o paranteză. Voi să vorbesc de nerușinosul negoț ce s-a practică pe o scară întinsă de multe profesoare de la conservatorul de muzică, așa zise „eminente” cari traficează ignoranța publicului în materie de muzică, stabilind onorariul de 20 de lei pe oră sau 10 lei jumătate de oră la dumnealor acasă (parcă ar fi somități muzicale!)

Fac din artă o meserie, un fel de „năvod”, pentru a strânge bani. Profită de ignoranța amatorilor de-a lua lecții cari le înlesnesc fără a opune rezistență acestui trafic, pentru că nu știu a distinge un traficant de conștiință, pe un artist, de diletant și pe un bun maestru, de un cârpaci.

Am scăpat din vedere de a da răspunsul ce l-am dat pe loc doamnei X și anume: nu pretind mai mult decât știu că mi se cuvine”. Să mă mai gândesc, îmi zise doamna X și-ți trimit răspunsul prin servitoare. Mă executai cu o carte de vizită și-mi luai rămas bun de la nobilele mele interlocutoare!!!?

Un alt tip nr. 2

Doamna Y este acasă? Da, e acasă, îmi răspunde feciorul, dar nu poate primi că are mosafiri! Vino altă dată! Cine ești dumneata? Sunt profesoara de pian, răspund eu aspru, și nu pot veni oricând.

De sus, se-aude iar un „Cine-i?” Cu cine vorbești, loane? (mă așteptam să-l strige Jules sau Gaston (!!!) Cu madama de pian!!....

Să vie altădată! Ripostează „Luminăția Șa”! Eu îi răspund de jos, că nu pot veni oricând vrea cineva. În fine, mă primește vorbind din fugă. Ca și tipu nr. 1, același târg urmează, punându-mi înainte pe prea cuvioasa fiică: Domnișoara e foarte avansată, n-o să ai multă osteneală. Dar văd ce spune și doamna Y, dacă nu s-a opune pentru preț că e prea scump.

Din acest fel de convorbire am conchis că mi s-ar impune să spun domnișoarei „Luminăția voastră” și prea cucernicului dumisale soț „boerule”!

În intervalul convorbirii noastre să prezintă și dumnealui în pervazul ușei. Numai cu haina de boer, dar cu obrazul de brută, ultima specie. - Cine-i? întrebă pe consoarta

dumnealui? - Profesoara de pian, răspunde dânsa. Face un semn din cap înlocuind cuvântul „bună ziua” pe care nu s-a învrednicit să mi-l dea la intrare.

Și aici urmează iarăși convorbirea franțuzească între ei asupra onorariului ce-l pretindeam. Dacă doamna Y v-a spus prețul nostru care ne aranjează (mi s-a oferit 25 de lei), atunci poți veni dumneata chiar mâini. Ce mai stil! Doamne! Să vedem ce zice domnișoara. - Mimi! Aud, papa! - Ești dispusă, începi mâine lecțiile de pian?... Nu, papa, mâine vine croitoreasa (personaj însemnat) să-mi aducă toaleta de bal (vai de acela care te-o lua, în gândul meu) trebuie să ma duc cu maman în oraș să-mi fac „empletele”. Să vie săptămâna viitoare, de luni.

Văzând și aici cu cine am de-a face le-am zis că fără onorariul cerut de mine, nu vin. În mine, sângele clocotea de indignare și-mi ziceam - mojiția voastră mă face să nu vă las o centimă. Nici n-am mai stat de vorbă și am plecat, desgustată până-n adâncul sufletului de profesorat, îngrozită de „viziunea parveniților” de cari nu poți scăpa, căci în țara noastră se găsesc mușuroaie întregi de această sectă. De observat - unde bogăția râde mai bine, sufletul râde de plâns și plânsul hohotește de râs....

Când m-am găsit în stradă am respirat în libertate, dar am și reflectat - ce ți-e cu omul născut în gunoi și ridicat de „prospețime” pe ruinele ei! De prea mult huzur se prostește mai rău decât l-a lăsat natura.

N-aș mai isprăvi de scris, dacă aș nota numeroasele neplăceri ce-am întâmpinat în cele mai multe case ornate cu astfel de manechine. Foarte puține excepțiuni am găsit în rândul lor.

Termin cu tipul parvenitului cu sentimente atrofiate și sucit după vânt și dau tipul nobil al aristocratului care nu să îngâmfa de nimic și tratează cu aceeași omenie și blândețe pe fiecare.

D-na C este aristocrată și înrudită prin alianță cu Ex Regele Milan al Serbiei. Când m-am prezentat la palatul ei, a ieșit feciorul întrebându-mă foarte cuviincios: „pe cine să anunț?” - Profesoara de pian - răspund eu. D-na C, auzind și știind cine sînt, mă invită cu multă amabilitate - „ah, c'est vous mademoisella, donnez-vous la peine je vous prie de monter.”

Mi se părea că n-aud bine. Dar cu două zile înainte am fost la cele două burghize bogate, mult lux în casă, lipsind gustul aranjamentului lucrurilor de artă, asta însă n-ar fi însemnat nimic pe lângă marea lipsă de bun simț. Amabilitatea doamnei C și convorbirea plăcută ce am avut-o cu doamna timp

de o oră, mi-au dat să înțeleg că am o femeie de rasă înaintea mea, inteligentă și cultă. Îmi revenisem din sălbăticia la care mă aduseseră pretinsele doamne din „High-Life”.

Asupra onorariului n-a fost nicio discuție, dimpotrivă, a găsit că e prea modest. Mi-a prezentat pe ambele domnișoare cu grația unei castelane. Dânsese mi-au întins mâna adresându-mi câteva cuvinte de amabilitate, în care era un amestec de prietenie. Au rămas neuitate în memoria mea. Câte atențiuni delicate am văzut la această onorabilă familie și rudele ei unde dădeam lecțiuni modestelor și bine crescutelor lor fiice.

Aș putea arăta, încă, numele multor persoane care mi-au lăsat amintiri de neuitat, plăcutele momente petrecute în mijlocul lor, precum altele nu mi-au lăsat decât decepții.

Termin această hazlie, dar și tristă peripeție prin care am trecut în cariera mea de profesorat, aplicând nimeritul proverb pentru parveniți - nici salcia pom, nici moșicul om, iar pentru oamenii de omenie - mărgăritarul și-n noroi își păstrează albeața.

Din cele arătate mai sus și pildele ne arată că avem o clasă sau o serie de femei, vătămate la minte și la suflet. În ele, nu trăiește nimic sfânt. Nu setea de artă le mână spre Ea, ci parada de a face artă.

Pentru noi, profesioniștii, arta e prea sacră ca să veniți dumneavoastră numai cu exclamările patetice - cât de frumos! Ce divin! Ce măreț! Și a.m.d. În fond nimic! N-aveți perspicacitatea aprecierii, nici nu știți să apreciați în ceea ce prindeți cu urechile sau ce vi se înfățișează privirilor. Trebuie să lucrați, să faceți artă cinstită, ca să puteți citi în sufletul unui artist... De cele ce vă acuz sunt fapte adevărate, care nu suferă nicio ripostă din partea dumneavoastră când nu știți distinge pe acele care vă luminează obrazul și chiar pe dumneavoastră vă înalță sufletul (greoi) prin abila lor știință de-a căuta, zic n-o știți distinge de-o bonă sau de-o guvernantă, onorând-o cu aceeași onorată cinste. De-ați avea cu adevărat dragoste de artă nu v-ați bate joc de noi, apostolii - Ei -

E cert ce spun. Aveți multă nevoie și toți câți suntem încă în ființă avem nevoie de-o înaltă educație sufletească: Cea de astăzi este falsă.

Dar, cum aceste pagini se referă numai la dumneavoastră, care mi-ați înnegrit prea mult sufletul, vă las spre tristă amintire, ca să știți că pe lângă multe altele vă lipsește și pulsul sau finețea simțului muzical. Nu-l veți dobândi decât atunci când veți înghiți multă muzică, când veți fi atente în sălile de concert ori saloanele particulare unde se face multă

muzică, când mai presus de „Modă” și nimicuri veți pune preț pe Artă și Poezie, și atunci sufletul dumneavoastră, astăzi fără nuanță definită, s-o înălța până la noi, nenorociții, meniți să vă suportăm cu mâhnire schilodirile sufletești!

Dar vremea se scurgea, și entuziasmul ei de a de manifesta în public, scădea. După cum s-a mai spus, un al II-lea Caet de Critici s-a pierdut, astfel încât nu s-a mai găsit decât programul unui ultim concert public dat în 1926. Între timp, dânsa a fost nevoită a se supune unei grele operații, care a lăsat-o mult slăbită și oarecum descurajată.

Aceasta a făcut-o să trăiască mai mult o viață retrasă, o viață, așa zisă, interioară adică păstrând în ea, durerile și îndoielile de tot felul, ce se iveau în mintea și simțirea ei.

În 1928 a suferit un grad accident care i-a provocat o incurabilă boală de nervi, astfel încât în ultimii ani chiar conștiința ei nu se mai lumina decât mai rar. 4 ani de zile, ultimii din viață, ea n-a mai putut să se încante însuși, făcând să vibreze Erand-ul ei ca altădată, ea stingându-se din viață odată cu sfârșitul primăverii anului 1932.

SUMMARY

Viorel Cosma

Original Texts and Documents. Music History in Autobiographies (IX). The Maria Chefaliady Archive (II)

The name of composer and pianist Maria Chefaliady (1863-1937), married Taban, remained unknown in the context of our artistic movement one century ago, even if she made her performing and pedagogical career in two effervescent musical centres (Iași and Bucharest), that were stimulating for the affirmation of a very endowed artist – intelligent, ambitious, promising. This name, however, deserves to be recorded from now on among our first female creators in the book of our musical history at the beginning of the twentieth century. Her artistic ties with the most noteworthy representatives of Bucharest's musical and literary life made her participate in salons of national prestige. Her autobiographical notes have a peculiar literary charm (Chefaliady also wrote poetry!), so her notes on her teaching activity read like real essays produced by a professional pen.

Traducerea rezumatelor: **Alina Bottez**